

SAFE DATES

Ter preventie van datinggeweld
(Canada)

Doelen/doelgroepen/ achtergronden	
Domein	Dader- en slachtoffergerichte aanpak, vroegtijdige interventie
Typering project	Effectieve maatregel uit WODC rapport 'Geweld verlagen?'2006 (www.wodc.nl)
Korte omschrijving	<p>Dit project is ontwikkeld in Canada, door een welzijnsorganisatie voor kinderen. Het is een preventieproject gericht op de vermindering van dader- en slachtofferschap van geweld binnen relaties van jongeren. Er wordt namelijk algemeen verondersteld dat datinggeweld in een eerdere levensfase een belangrijke voorbode is voor huiselijk geweld in een latere levensfase.</p> <p>Het project richt zich op jongeren in de leeftijd van 12-18 jaar en bestaat uit verschillende componenten:</p> <ul style="list-style-type: none">• een lesprogramma voor leerlingen,;• een toneelstuk over het onderwerp;• posterwedstrijd;• materiaal voor de ouders van de kinderen;• een trainingscursus voor de docenten.
Probleem- en/of risicoanalyse	<ul style="list-style-type: none">• Het daten tijdens de adolescentie bereidt jongeren voor op hun toekomstige volwassen relaties. Daarbij gaat het daten van jongeren vaak gepaard met prestige en status. De negatieve keerzijde van dating is dat jongeren blootstaan aan een vergrote kans op agressie en geweld in de relatie. Hiermee wordt zowel het geestelijke geweld (onder andere overmatige jaloezie) als lichamelijk geweld bedoeld. Adolescenten weten nog niet veel van misbruik, hebben minder communicatieve vaardigheden en het zogenaamde 'gender stereotyping' is sterker in de adolescentiefase dan tijdens de volwassen periode. De negatieve gevolgen van dating violence zijn:• Psychische schade van meisjes (eetstoornissen, suïcidaal gedrag, depressie, etc.) die in hun adolescentiefase hebben blootgestaan aan emotioneel en/of verbaal geweld, zoals overmatige jaloezie, bedreiging, afpersing, uitbuiting, etc.;• Slachtoffers van datinggeweld hebben vaak te kampen met slechte schoolprestaties;• Slachtoffers van datinggeweld hebben een verhoogde kans op SOA- en HIV-besmetting en tienerzwangerschappen (Ackard & Neumark-Sztainer, 2002; Silverman e.a, 2001);• Een toename van het middelengebruik onder de groep slachtoffers;• Lichamelijke schade van fysiek geweld en/of seksueel geweld;• Jongens die zich schuldig hebben gemaakt aan dit type geweld hebben vaak 'gespleten' vrouw-beeld. Daders hebben vaak een negatieve opvatting ten aanzien van vrouwen en de schuld van conflicten wordt vaak bij de vrouw gelegd. De kans op herhaling is hierdoor groot;• Ontwikkelingsachterstanden van de slachtoffers. De adolescentie is een cruciale ontwikkelingsfase op het gebied van identiteit, en onafhankelijkheid. Geweld kan deze ontwikkeling belemmeren.
Doelen aanpak	<p>Primair doel:</p> <ul style="list-style-type: none">• Het stoppen of voorkomen van psychisch, lichamelijk of seksueel misbruik binnen een relatie tussen twee jongeren <p>Subdoelen:</p> <ul style="list-style-type: none">• Jongeren gaan meer nadenken over datinggeweld en de voortekenen hiervan in hun

	<p>relatie met elkaar;</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het vergroten van kennis en bewustwording van jongeren over wat een “gezonde” relatie is; • Het beïnvloeden van houding en gedrag van jongeren ten opzichte van het vormgeven van een relatie; • Weerbaarheid verhogen van potentiële daders en slachtoffer van relationeel geweld; • Het aanleren van vaardigheden op het gebied van probleemoplossing en conflicthantering bij jongeren; • Docenten worden getraind in het uitvoeren van de lesmodule; • Het zorgsysteem binnen de school beschikt over basiskennis en basisvaardigheden om (beginnend) relatiegeweld te kunnen signaleren en vermoedens bespreekbaar te maken; • Ouders zijn zich bewust van het bestaan van ‘dating violence’; • Ouders herkennen bij hun kinderen signalen die kunnen wijzen op een beginnende gewelddadige relatie; • Ouders zijn bekend met verwijsmogelijkheden ten aanzien van informatie, advies en hulpverlening bij beginnend relatiegeweld.
Doelgroep(en)	<p>Primaire doelgroep van het project zijn adolescenten in de leeftijd van 12-18 jaar.</p> <p>Secundaire doelgroepen:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Leerkrachten, mentoren en leerlingbegeleiders. Om het project te kunnen uitvoeren is het noodzakelijk dat docenten bekend zijn met het lesmateriaal, de methodiek en het zorgsysteem binnen de school en dat zij beschikken over basiskennis en basisvaardigheden om te kunnen signaleren en vermoedens bespreekbaar te maken; • Ouders. Het programma voor ouders moet bestaan uit belangrijke onderwerpen rond datinggeweld, informatie over het programma voor de leerlingen en informatie over waar men terecht kan voor advies, hulp en verdere informatie.
Context	<p>Het programma wordt aangeboden binnen de reguliere schoolsetting en tijdens reguliere lessen. Dit verhoogt de bereidheid van leerlingen om ook actief deel te nemen binnen het project. Het bereik is hierdoor groot.</p> <p>Het is echter ook mogelijk om het project aan te bieden in een andere context zoals die binnen jongerenwerkorganisaties, sportverenigingen, jeugdhulpverlening en religieuze organisaties.</p>
Beoogde effecten	<p>Het programma beoogt geweld te kunnen voorkomen door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Jongeren bewust maken van wat een gezonde relatie is en hetgeen een misbruikrelatie is; • Jongeren bewust maken van datinggeweld en de oorzaken en gevolgen daarvan; • Jongeren uitrusten met bepaalde vaardigheden om hen en hun vrienden te helpen bij misbruikrelaties; • Jongeren uitrusten met vaardigheden om gezonde relaties met elkaar te kunnen vormen, zoals positieve communicatie, conflicthanteringsvaardigheden en conflictoplossingen; • Het onder de aandacht brengen van en stimuleren tot nadenken over wat jongeren wel en niet willen in een relatie; ontdekken van onderlinge verschillen en overeenkomsten; • Het aanleren van vaardigheden om wensen en verwachtingen te communiceren en grenzen aan te geven; • Het informeren over hoe je een relatie leuk en goed kunt houden/krijgen; • Bewustwording van houding en gedrag in een relatie en de invloed daarvan op een (on) gezonde relatie en relatiegeweld; • Het herkennen van signalen dat het mis kan gaan; • Het informeren over de mogelijkheden voor hulp; • Leerlingen krijgen inzicht in eigen emotionele vaardigheden, lichaamstaal, de invloed van opvoeding, cultuur en omgeving; • De kwaliteit van relaties wordt bespreekbaar en leerlingen herkennen signalen die kunnen wijzen op een beginnende gewelddadige relatie;

	<ul style="list-style-type: none"> • Leerlingen krijgen inzicht in man-vrouw beelden binnen onze maatschappij; • Leerlingen praten over verliefdheid en de eigen relatie. Zij kunnen voor zichzelf nagaan hoe hun huidige relatie is en stilstaan bij hun eigen gedrag en dat van hun vriend(in); • Leraren en ook ouders informeren over de problematiek, zodat ook zij in de toekomst een signalerende rol kunnen spelen.
Soort evaluatie	Effectevaluatie; Door een speciaal daarvoor ontwikkeld onderzoeksdesign is de effectiviteit van het programma gemeten.
Concrete resultaten evaluatie	<p>De belangrijkste uitkomsten hiervan waren:</p> <ul style="list-style-type: none"> • De groep kinderen die het Safe Dates programma heeft gevolgd, rapporteert vier jaar na de interventie 25% minder daderschap van geestelijk/psychologisch geweld in vergelijking met de controlegroep; • De groep kinderen die het Safe Dates programma heeft gevolgd, rapporteert 60% minder daderschap van seksueel geweld in vergelijking met de controlegroep; • De groep kinderen die het Safe Dates programma heeft gevolgd, rapporteert 60% minder daderschap van geweld tegen de huidige partner in vergelijking met de controlegroep; • De groep kinderen die het Safe Dates programma heeft gevolgd, rapporteert minder slachtofferschap van seksuele delicten dan de controlegroep. Het exacte percentage is hiervan niet gegeven; • Het programma blijkt voor zowel jongens als meisjes effectief te zijn. <p>De belangrijkste conclusie is dat de effecten van het Safe Dates programma ook vier jaar na dato nog aanwezig zijn. Er wordt geopperd dat Safe Dates deze positieve effecten laat zien omdat het aan jongeren wordt aangeboden die aan het begin van hun datingcarrière staan.</p>

Visie/ verantwoording/ methodiek/operationalisatie	
Type interventie-strategie	Primaire preventie gericht op het bevorderen van weerbaarheid en assertiviteit bij (potentiële) slachtoffers en het bevorderen van gezonde vaardigheden voor conflicthantering en probleemoplossing bij (potentiële) daders van datinggeweld.
Uitgangspunten/ visie	<p>Het is belangrijk dat jongeren meer na gaan denken over relationeel geweld en de voortekenen hiervan in hun relatie met elkaar. Het vroegtijdig herkennen en serieus nemen van waarschuwingssignalen kan bijdragen aan het voorkomen en/of stoppen van geweld in relaties. Preventieve interventies kunnen de houding/attitude ten aanzien van macht en geweld binnen relaties beïnvloeden en bijdragen aan het ontwikkelen van vaardigheden op het gebied van probleemoplossing en conflicthantering bij de (potentiële) daders en het vergroten van de assertiviteit van de (potentiële) slachtoffers.</p> <p>Door te beïnvloeden wat jongeren normaal gedrag vinden en door te beïnvloeden wat jongeren voor jongens en meisjes normaal gedrag vinden, beoogt Safe Dates de kans te verkleinen dat jongeren binnen relaties die zij met elkaar aangaan, geweld gaan gebruiken (geestelijk en fysiek geweld). Door jongeren ook daadwerkelijk ander gedrag aan te leren, kan de geleerde kennis worden omgezet in daden. Het gaat dus om het beïnvloeden van zowel gedrag, houding als motivatie.</p>
Wetenschappelijke onderbouwing	<p>Het project is gebaseerd op een onderzoek onder veertien scholen, waarbij gebruik gemaakt is van een speciaal onderzoeksontwerp. De resultaten van de evaluatie, de beschrijving van het project en het onderzoeksontwerp zijn behandeld in een wetenschappelijk artikel:</p> <p>"Foshee V A, Linder G F, Bauman K E, et al, The Safe dates project: theoretical basis, evaluation design, and selected baseline findings. Am J Prev Med. 1996; 12 (suppl 5): 39-47."</p>
Methodiek/ mechanisme	<p>Datinggeweld voorkomen door:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Normen met betrekking tot geweld tegen de partner te veranderen; • Verminderen van de genderstereotypering; • Conflicthanteringsvaardigheden verbeteren; • Het vergroten van de assertiviteit en weerbaarheid van (potentiële) slachtoffers.

Opzet/implementatie	
Operationalisering	<ul style="list-style-type: none"> • Draagvlak creëren bij de uitvoerende organisatie (s) en de scholen. Uitvoerende organisaties zijn bijvoorbeeld de GGD, het Riagg en Bureau Jeugdzorg; • Instellen projectgroep bestaande uit medewerkers van de uitvoerende organisatie (s) zoals de GGD, het Riagg, Bureau Jeugdzorg of van landelijke organisaties als Transact en het Trimbos-Instituut; • Begeleidingsgroep bestaande uit landelijke organisaties die ondersteuning geven bij het project. Voorbeelden hiervan in Nederland zijn het Trimbos-Instituut, GGD-instellingen, GGZ-instellingen, vrouwenorganisaties, etc.; • Professionele organisatie, die adviseert en begeleidt binnen het proces. Dit is meestal een professioneel bureau dat gespecialiseerd is op het terrein van dit specifieke onderwerp; • Instellen van een focusgroep bestaande uit afgevaardigden uit het voortgezette onderwijs, van jongeren, ex-plegers en slachtoffers (zowel jeugdigen als volwassenen) om met hen van gedachten te wisselen over de basisingrediënten van een effectief preventieprogramma over datinggeweld/relatiegeweld voor jongeren en leerlingen.
Activiteiten en werkvormen	<ul style="list-style-type: none"> • Lesprogramma, bestaande uit tien lessen waarin jongeren wordt geleerd hoe de problematiek eruit ziet en welke factoren ermee te maken hebben; • Toneelstuk, waarbij kinderen middels interactie met elkaar de problematiek aan het licht stellen. Andere activiteiten in dit kader kunnen zijn een rap op Dvd, een workshop of een rollenspel; • Posterwedstrijd, waarbij de kinderen nog een keer laten zien wat zij over het onderwerp hebben geleerd zodat alle aan de orde zijnde lessen nog eens worden herhaald; • Nieuwsbrief voor de ouders zodat ook zij meer inzicht krijgen in de problematiek. Ook kunnen tijdens een ouderavond videobeelden worden getoond van het project; • Publiciteitscampagne met folders, posters, relatiekaarten, die worden verstuurd in de regio waarbinnen het project wordt uitgevoerd; • Training voor leraren zodat zij getraind worden om het onderwerp te doceren in de klas.
Fasering/stappen	<p>Van het Canadese project was geen gedetailleerde fasering beschikbaar. Onderstaande fasering is derhalve aangehouden binnen het Nederlands project 'stay in love'¹. De projectgroep voerde de volgende fases uit:</p> <p>FASE 1a: Inventariseren van risicofactoren van relatiegeweld en van bestaand preventieaanbod (6 maanden)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Voor de ontwikkeling en onderbouwing van een preventief aanbod wordt een overzicht samengesteld van: <ul style="list-style-type: none"> - risico- en beschermende factoren voor datinggeweld/relatiegeweld en de aangrijpingspunten voor preventief ingrijpen; - in binnen- en buitenland ontwikkelde interventies waarop voortgebouwd kan worden; - resultaten van het werken met deze interventies. • Er worden focusgroepen samengesteld. • Op grond van de eerste 2 punten worden veelbelovende interventies geselecteerd voor het te ontwikkelen preventieprogramma. <p>FASE 1b: Inventariseren in twee regio's van bestaande samenwerkingsverbanden op het gebied van preventie van relatiegeweld (6 maanden; start 3 maanden later dan fase 1a, en loopt door in fase 2)</p> <p>Geïnventariseerd wordt per regio:</p>

¹ Stay in Love - een procesevaluatie, bijlage 1: projectaanvraag: beschrijving projectfasen, Utrecht: Trimbos-Instituut, 2006

	<ul style="list-style-type: none"> • Of er al een preventief aanbod rond datinggeweld/relatiegeweld wordt uitgevoerd in deze regio's en zo ja, om welk aanbod het gaat; • Hoe en tussen wie er wordt samengewerkt rond datinggeweld/relatiegeweld; • Op welke punten het preventieaanbod verbeterd zou kunnen worden voor de doelgroep 16-25 jarigen (mede gezien uitkomst fase 1a); • Op welke punten de samenwerking voor de doelgroep 16-25 jarigen tussen verschillende partijen verbeterd zou kunnen worden, en wie binnen de regio's nieuwe samenwerkingspartners zouden kunnen zijn; • De regiocoördinatoren vormen een samenwerkingsnetwerk rond datinggeweld/relatiegeweld; • De regiocoördinatoren zorgen voor een samenwerkingscontract met samenwerkingspartners. <p>De resultaten van fase 1a en 1b worden in de twee regio's gepresenteerd aan de uitvoerende organisaties en resulteren in het 'Basisdocument primaire preventie van relatiegeweld'.</p> <p>FASE 2: Ontwikkelen van een samenhangend pakket van preventieve interventies voor de doelgroep 16-22 jarigen in twee regio's (8 maanden; loopt een stukje parallel met fase 1b)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Op grond van fase 1a en 1b komen tot een preventieprogramma, dat bestaat uit een samenhangend pakket aan interventies (circa vier) die bij voorkeur binnen de domeinen scholing, media, gezondheid, en vrije tijd geïmplementeerd kunnen worden; • Gezien het preventieprogramma inhoudelijk aanpassen of vertalen van bestaande, en/of ontwikkelen van nieuwe producten/interventies; • Evaluatieopzet uitwerken en onderzoeksinstrumenten selecteren; • Resultaten voorleggen aan focusgroep; • Offreren ontwerpbureau's die de nieuwe producten vormgeven. <p>Fase 2 wordt afgesloten met een bijeenkomst voor de samenwerkingspartners uit de twee regio's waarin de opbrengst van fase 2 wordt gepresenteerd. Deze fase resulteert in het conceptdraaiboek 'Preventieprogramma datinggeweld/relatiegeweld' en een concept toolkit.</p> <p>FASE 3: Uitvoeren, evalueren en zonodig bijstellen van het preventieprogramma (15 maanden (=12+3))</p> <ul style="list-style-type: none"> • Het concept preventieprogramma wordt door de regiocoördinatoren geïmplementeerd in twee regio's (12 maanden); • Er vindt, middels een voor- en een nameting, een evaluatie plaats onder de doelgroep en de samenwerkingspartners. Daarnaast worden bij de doelgroep met bestaande meetinstrumenten de kennisvermeerdering, houdingsverandering en verandering in gedragsintentie ten aanzien van relatiegeweld gemeten; • Op grond van de evaluatie eventueel bijstellen van (onderdelen van) het preventieprogramma (3 maanden). <p>De evaluatieresultaten van fase 3 worden vastgelegd in het document 'Tussenevaluatie preventieprogramma datinggeweld/relatiegeweld'.</p> <p>Fase 3 resulteert in het 'Draaiboek primaire preventie datinggeweld/relatiegeweld' en een toolkit</p> <p>FASE 4: Implementatie (4 maanden)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Overdragen van het preventieprogramma aan andere regio's via landelijke en eventueel ook regionale studiedagen, scholing en 'advies op maat'; • Bekendmaking van het nieuwe aanbod in vakliteratuur en landelijke pers, en op relevante websites.
Begeleiding/	Training van de leraren die het vak gaan geven. Bij het Canadese project kregen de

training	desbetreffende leraren een training van 20 uur van de getrainde staf van het programma. In Nederland is gekozen voor een training van twee maal 2,5 uur. Nederlandse deskundigen op dit terrein stellen namelijk dat veel leraren zullen afhaken wanneer zij eerst een training van 20 uur moeten doorlopen. Uit het oogpunt voor het creëren van meer draagvlak is een kortere training dus zinvoller.
Kwaliteitsbewaking, proces-, en productevaluatie	Er is een onderzoek uitgevoerd naar de effectiviteit van het programma onder een groep scholen. Een deel van deze scholen kreeg ad-random het 'safe dates' programma toegewezen en een ander deel van de scholen fungeerde als controlegroep. De eerste nameting vond plaats een maand nadat het programma was uitgevoerd. Deze meting werd vijf keer, elk jaar na dato op het zelfde moment herhaald. Er is ook een voormeting uitgevoerd bij alle scholen.

Specifieke randvoorwaarden en eisen

Draagvlak/ondersteuning	<p>Regionaal: Om de samenwerking tussen partners zo effectief en efficiënt mogelijk te maken moet aan het volgende gedacht worden:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Het aanstellen van een regiocoördinator 2. Inventarisatie van partners: <ul style="list-style-type: none"> o insteek op management niveau o betrekken van partners die in direct contact staan met doelgroep (voor keuze partners zie paragraaf 7.3.2) o betrekken zorgnetwerk, bestaande uit bijvoorbeeld lokale welzijninstellingen, hulpverlening of religieuze organisaties 3. Opstellen van een samenwerkingsconvenant tussen regiocoördinator en netwerkpartner. Hierin moet vastgelegd worden: <ul style="list-style-type: none"> o Intentieverklaring deelname o taken en verantwoordelijkheden partners o tijdsplanning o gezamenlijke start 4. Onderhouden netwerk middels nieuwsbrieven 5. Gezamenlijk plan voor evaluatie van het project waarin aandacht voor de procesevaluatie en effectmeting. 6. Er dient rekening te worden gehouden met regionale uitgangspunten die uitvoering van het project kunnen beïnvloeden.
-------------------------	--

Tijdspad invoering	<p>Over de implementatiefase van het Canadese project is niets bekend. De implementatiefase duurde bij een soortgelijk Nederlands project, 'Stay in Love', duurde ongeveer twee tot drie maanden.</p>
--------------------	---

Kosten	<p>De kosten van het Canadese project zijn niet bekend. De kosten van een soortgelijk Nederlands project, 'Stay in Love', zijn als volgt uitgewerkt:</p> <table style="width: 100%; border-collapse: collapse;"> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Ontwikkelkosten</td> <td style="text-align: right;">€ 61.578,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Uitvoering pilots op twee scholen</td> <td style="text-align: right;">€ 9.877,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Regionale implementatie op 10 scholen</td> <td style="text-align: right;">€ 40.000,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Voorlichtingsbijeenkomst</td> <td style="text-align: right;">€ 100,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Landelijke beschikbaarheid lespakket</td> <td style="text-align: right;">€ 35.494,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Mailing GGD-en</td> <td style="text-align: right;">€ 400,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Personeelskosten GGD-Nieuwe Waterweg Noord</td> <td style="text-align: right;">€ 27.500,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Personeelskosten Bureau Jeugdzorg</td> <td style="text-align: right;">€ 15.686,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Personeelskosten Riagg Rijnmond noord west</td> <td style="text-align: right;">€ 7.350,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Publiciteit</td> <td style="text-align: right;">€ 7.842,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Extra inzet schoolmaatschappelijk werk</td> <td style="text-align: right;">€ 4.960,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Extra inzet preventiewerker Riagg</td> <td style="text-align: right;">€ 1.200,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Website bouw en onderhoud (2 jaar)</td> <td style="text-align: right;">€ 9.180,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">methodiekontwikkeling effectonderzoek</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">begeleiding TransAct / Trimbos-instituut</td> <td style="text-align: right;">€ 4.500,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Bureau Taal</td> <td style="text-align: right;">€ 1.000,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Effectevaluatie;</td> <td></td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 80px;">drukkosten vragenlijst (1600)</td> <td style="text-align: right;">€ 1.250,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 80px;">personeelskosten epidemioloog</td> <td style="text-align: right;">€ 11.970,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 80px;">personeelskosten assistent</td> <td style="text-align: right;">€ 5.832,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Focusgroepen</td> <td style="text-align: right;">€ 1.000,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Onvoorzien</td> <td style="text-align: right;">€ 1.266,00</td> </tr> <tr> <td style="padding-left: 40px;">Totaal:</td> <td style="text-align: right;">€ 247.985,00</td> </tr> </table>	Ontwikkelkosten	€ 61.578,00	Uitvoering pilots op twee scholen	€ 9.877,00	Regionale implementatie op 10 scholen	€ 40.000,00	Voorlichtingsbijeenkomst	€ 100,00	Landelijke beschikbaarheid lespakket	€ 35.494,00	Mailing GGD-en	€ 400,00	Personeelskosten GGD-Nieuwe Waterweg Noord	€ 27.500,00	Personeelskosten Bureau Jeugdzorg	€ 15.686,00	Personeelskosten Riagg Rijnmond noord west	€ 7.350,00	Publiciteit	€ 7.842,00	Extra inzet schoolmaatschappelijk werk	€ 4.960,00	Extra inzet preventiewerker Riagg	€ 1.200,00	Website bouw en onderhoud (2 jaar)	€ 9.180,00	methodiekontwikkeling effectonderzoek		begeleiding TransAct / Trimbos-instituut	€ 4.500,00	Bureau Taal	€ 1.000,00	Effectevaluatie;		drukkosten vragenlijst (1600)	€ 1.250,00	personeelskosten epidemioloog	€ 11.970,00	personeelskosten assistent	€ 5.832,00	Focusgroepen	€ 1.000,00	Onvoorzien	€ 1.266,00	Totaal:	€ 247.985,00
Ontwikkelkosten	€ 61.578,00																																														
Uitvoering pilots op twee scholen	€ 9.877,00																																														
Regionale implementatie op 10 scholen	€ 40.000,00																																														
Voorlichtingsbijeenkomst	€ 100,00																																														
Landelijke beschikbaarheid lespakket	€ 35.494,00																																														
Mailing GGD-en	€ 400,00																																														
Personeelskosten GGD-Nieuwe Waterweg Noord	€ 27.500,00																																														
Personeelskosten Bureau Jeugdzorg	€ 15.686,00																																														
Personeelskosten Riagg Rijnmond noord west	€ 7.350,00																																														
Publiciteit	€ 7.842,00																																														
Extra inzet schoolmaatschappelijk werk	€ 4.960,00																																														
Extra inzet preventiewerker Riagg	€ 1.200,00																																														
Website bouw en onderhoud (2 jaar)	€ 9.180,00																																														
methodiekontwikkeling effectonderzoek																																															
begeleiding TransAct / Trimbos-instituut	€ 4.500,00																																														
Bureau Taal	€ 1.000,00																																														
Effectevaluatie;																																															
drukkosten vragenlijst (1600)	€ 1.250,00																																														
personeelskosten epidemioloog	€ 11.970,00																																														
personeelskosten assistent	€ 5.832,00																																														
Focusgroepen	€ 1.000,00																																														
Onvoorzien	€ 1.266,00																																														
Totaal:	€ 247.985,00																																														

Faciliteiten en Materialen	De betrokken leraren, begeleiders en jongerenwerkers dienen een cursus te volgen om de lessen over het onderwerp te kunnen doceren. Verder zijn er acteurs nodig die de begeleiding van het toneelstuk op zich nemen. Er dient een publiciteitscampagne gestart te worden om het programma publiekelijk bekend te maken. Verder moet er een programma worden opgesteld waardoor de ouders van de kinderen worden geïnformeerd over het project.
Licentie programma	Het is niet bekend of er voor het toepassen van de ontwikkelde programma's, licenties nodig zijn. Zie voor nadere informatie over de verschillende projecten, "contacten/licenties" op pagina 15.
Vereiste ervaring	De leraren of leerlingbegeleiders die de lessen over het onderwerp gaan uitvoeren, dienen een speciale training te volgen zodat zij voldoende kennis hebben over het onderwerp. Verder wordt als eis gesteld dat de leden van de projectgroep affiniteit hebben met het onderwerp geweld binnen gezin, jeugd/jongeren en relaties.
Andere specifieke randvoorwaarden	<ul style="list-style-type: none"> • Scholen moeten het nut inzien om een deel van de lestijd aan een dergelijk project te willen besteden; • de groep waarbinnen het onderwerp wordt besproken, moet vertrouwd zijn met elkaar (er moet een veilige sfeer zijn); • Voor het creëren van een veilige en vertrouwde sfeer waarbinnen het project in de klas kan worden besproken is het wenselijk dat de docent al een goede band hebben met de groep/klas; • De trainingen voor docenten die aan het project meedoen moeten op maat gesneden zijn, met name in de tijdsinvestering die de training van de docenten vergt (5-10 uur is haalbaar).

Succes-, en faalfactoren

Succesfactoren	<ul style="list-style-type: none">• Het preventieprogramma is breed inzetbaar;• De verschillende lesmaterialen sluiten goed op elkaar aan;• De vorming van een samenwerkingsnetwerk bevordert de implementatie van het programma;• Partners overtuigen van het nut van de aanpak. Afspraken op het regionale management niveau zijn hiervoor essentieel;• Goede selectie van de docenten die het programma gaan uitvoeren.
Faalfactoren	<ul style="list-style-type: none">• Te weinig maatwerk voor alle leeftijdsgroepen en onderwijsniveaus;• Te weinig rekening houden met verschillende culturele en religieuze achtergronden;• Materiaal te weinig afgestemd op jongens, die moeilijker over dit soort onderwerpen willen praten;• Niet informeren van het zorgnetwerk over het project, waardoor hulpbehoevende jongeren geen opvang of hulp kunnen krijgen;• Te weinig communicatie tussen de betrokken partners;

Invoering/ uitvoering in Nederland	
Welke stappen zijn in Nederland al gezet	<p>In Nederland zijn er tenminste twee projecten gestart die zijn afgeleid van dit Canadese project, namelijk '<i>loving me loving you</i> en <i>stay in love</i>'.</p> <p>Stay in love is in 2003 gestart door Transact en het Trimbos-instituut. In twee regio's, namelijk Zwolle en Den Haag is het project al geëvalueerd. Deze test in de twee regio's geldt als opmaat voor een landelijke implementatie van het project. In 2005 is in beiden gemeenten een nulmeting gehouden en in 2006 was er een eerste nameting. Uit de nameting kwam naar voren dat jongeren aangaven het onderwerp interessant te vinden en dat zij nu openstaan voor informatie en voorlichting hierover.</p> <p>Loving me loving you is ook gestart in 2003. In de regio Nieuwe Waterweg Noord wordt op initiatief van de drie gemeenten het project 'Aanpak geweld in het gezin' uitgevoerd. Het project 'Aanpak geweld in het gezin' bestaat uit acht deelprojecten. Loving me loving you vormde een van de deelprojecten. De voorbereidingsfase van het project startte in 2004. In 2005 werd gestart met de ontwikkelfase van het project. In januari 2006 werd het programma geïmplementeerd binnen de scholen en in juni 2006 vond er een tussentijds evaluatie plaats. De eerste complete evaluatie van het project zal in oktober 2006 volgen.</p>
Welke stappen moeten nog gezet worden?	In Nederland zijn de projecten al in verschillende regio's geïmplementeerd. Na aanleiding van de uitgevoerde evaluaties op deze projecten, dient nu nog een landelijke implementatie van de projecten plaats te vinden.
Soortgelijke werkwijze	<p>Ook in Nederland zijn er al enkele projecten actief die een algemeen preventieaanbod te ontwikkelen, waarbij naast vroegsignalering en opvoedingsondersteuning, gedacht wordt aan schoolgerichte interventies. Dit preventieproject wordt aangeboden aan jongeren binnen de normale schoolsetting en het is gericht op voorkoming van geweld binnen de relaties van jongeren. Het project bestaat uit verschillende onderdelen, waarbij een interactieve handelswijze wordt nagestreefd. Hierbij ligt de nadruk op het interactief bezig met het onderwerp, waarbij jongeren ook buiten de verplichte lessen met het onderwerp bezig kunnen zijn.</p> <p>Verder worden leraren en ouders van kinderen actief betrokken binnen het project. Door middel van discussies en stellingen wordt aan hen de ernst van de problematiek uitgelegd, waardoor zij nauwer betrokken raken.</p> <p>De interventies zullen zich vooral richten op de vraag hoe je een relatie leuk en goed houdt, wat je wel en niet wilt in een relatie, en hoe je ervoor kunt zorgen dat je dat duidelijk communiceert naar je partner. Er is aandacht voor communicatieve vaardigheden en probleemoplossing van jongeren. zodat zij ook zelf kunnen ingrijpen wanneer er sprake is van geweld binnen hun sociale kring.</p>
Omgevingsanalyse	<p>In Nederland zijn er inmiddels al vergelijkbare projecten gestart. De belangrijkste projecten op dit gebied in Nederland zijn:</p> <p style="text-align: center;">1. Loving me loving you</p> <p>Dit project is een samenwerkingsproject tussen de GGD Nieuwe Waterweg Noord, Bureau Jeugdzorg stadsregio Rotterdam en Riagg Rijnmond Noordwest. Het is van belang dat preventie van datinggeweld zich niet beperkt tot een eenmalig aangeboden programma, maar dat hier gedurende de hele schoolloopbaan aandacht aan wordt geschonken.</p> <p>Daarom is het Take Care programma verbreed met twee projecten voor het voortgezet onderwijs: een weerbaarheidstraining voor brugklassers en/of leerlingen van de tweede klas en een specifiek preventie-aanbod gericht op relatiegeweld. Het project bestaat uit verschillende onderdelen zoals:</p>

- Een theatervoorstelling;
- Een workshop;
- Lesprogramma waarvoor leerlingenboekjes zijn ontwikkeld;
- Docentenhandleiding;
- Docententraining;
- Ouderavond, waarvoor een DVD is ontwikkeld met daarop het verhaal van een slachtoffer en de opnames van de workshop;
- Website.

De interactieve theatervoorstelling RAAK! , geschreven en gespeeld door Johan Cahuzak, is cabaret dat dicht op het publiek wordt gespeeld en ongeveer 45 minuten duurt. In de verschillende scènes wordt duidelijk gemaakt welke signalen er vooraf kunnen gaan aan verkeringsgeweld en hoe het er in gewelddadige relaties aan toe kan gaan. De workshop wordt gegeven naar aanleiding van de theatervoorstelling. Doel van de workshop is het verwerken van de theatervoorstelling. Door de sleutelscènes uit de voorstelling na te bespreken wordt de boodschap van de voorstelling benadrukt. Daarnaast worden er houdingsoefeningen met de leerlingen gedaan, waarmee zij de verschillen kunnen ervaren in houdingen van slachtoffers en houdingen van daders. Tijdens de workshop worden filmopnames gemaakt, die gebruikt worden tijdens de ouderavond.

De opdrachten in het leerlingenboekje 'Loving me, loving you' zijn vooral bedoeld om leerlingen te laten nadenken over vanzelfsprekendheden in relaties en over wat ze zélf eigenlijk vinden. Voor de lessen kan een keuze worden gemaakt uit de thema's en de opdrachten in het boekje. Het leerlingenboekje is zo opgezet dat de leerlingen het ook buiten de les kunnen lezen of erin kunnen grasduinen.

De docentenhandleiding geeft achtergrondinformatie bij de inhoud van het leerlingenboekje.

De docententraining bestaat uit twee sessies van 2 ½ uur. Trainers kunnen zijn: GGD medewerkers / schoolmaatschappelijk werkers / preventiewerkers Riagg.

De training bestaat voor een deel uit het overdragen van informatie. De volgende onderwerpen komen hierbij aan de orde:

- Wat is huiselijk geweld, aard en omvang?
- wat is de relatie van huiselijk geweld met verkeringsgeweld?
- De voortekenen van verkeringsgeweld;
- Risicofactoren en beschermende factoren;
- De invloed van opvoeding, sociaal culturele omgeving, rolverwachtingen, ideaalbeelden, normen en waarden;
- De geweldspiraal;
- De gevolgen van relatiegeweld bij jongeren;
- Signaleren, opvang en hulpverlening.

Op de ouderavond wordt informatie gegeven over het project 'Loving me, loving you'. De filmopnames van de leerlingenworkshop worden vertoond en de voorlichtings-dvd, die speciaal voor de ouderavond is ontwikkeld. Op deze dvd vertelt een slachtoffer van verkeringsgeweld haar verhaal.

Aan de hand van stellingen discussiëren ouders over beginnende signalen van verkeringsgeweld. Ook krijgen zij informatie over opvang en begeleiding van leerlingen met (beginnende) problemen.

Tenslotte is er een website opgezet. Doel van de website is het op alle VMBO-scholen integreren van het hele programma 'Loving me loving you' (inclusief theater, workshop, docententraining en ouderavond) landelijk te ondersteunen. Een deel van de website richt zich op jongeren en kan ook gebruikt worden ter ondersteuning van de lessen voor de leerlingen. Het andere deel van de website geeft informatie aan de uitvoerders van het project. Hier zijn ook de draaiboeken voor de docententraining en de ouderavond te vinden.

2. Stay in love

Dit project richt zich op het ontwikkelen van een primair preventieaanbod ter voorkoming van relatiegeweld onder jonge mannen en vrouwen in de leeftijd van 16-25 jaar. Er is voor deze vorm van geweld en leeftijdsgroep gekozen omdat:

- Relatiegeweld de meest voorkomende vorm van geweld is (Van Dijk et al, 1997; Van Dijk et al, 2002);
- Jongeren van 16 tot 25 jaar een duidelijke risicogroep vormen (Holtzword-Munroe et al, 1997; Johnson en Ferraro, 2000);
- Jongeren bezig zijn met relatievorming en seksualiteit en gevoelig zijn voor boodschappen op dit terrein die bovendien raken aan hun belangen (namelijk goede relaties);
- Er weinig primaire preventie interventies zijn ontwikkeld op dit terrein.

Het doel van het project luidt: het vergroten van kennis en bewustwording van jongeren over wat een “gezonde” relatie is, het beïnvloeden van houding en gedrag van jongeren ten opzichte van relaties en het voorkómen dat relatieproblemen leiden tot relationeel geweld.

Bij het ontwikkelen van de interventies worden een aantal risicofactoren met betrekking tot relatiegeweld wel in ogenschouw genomen.

In eerste instantie is de leeftijdsgroep van 16 tot 25 jaar gekozen, omdat het twee belangrijke risicogroepen omvat: jongeren die aan het experimenteren zijn met relaties en aanstaande en jonge ouders. Scholen zijn een belangrijke vindplaats voor jongeren in de genoemde leeftijdscategorie.

Er is aandacht voor communicatieve vaardigheden en probleemoplossing van jongeren.

Hoe beter en duidelijker (en eenduidiger) jongeren zichzelf kunnen uiten, hun gevoelens en ideeën kunnen verwoorden, grenzen kunnen aangeven en problemen en conflicten kunnen oplossen, hoe minder risico ze lopen op partnergeweld.

Omdat het ook wel eens fout kan gaan in een relatie, moet ook aandacht besteed worden aan risicosignalen die jongeren zelf kunnen waarnemen.

De volgende thema's worden daarom belicht:

- De risicofactoren en beschermende factoren die sterk samenhangen met relatiegeweld, inclusief signalen die typerend zijn voor een al gewelddadige relatie;
- Het ontstaan van partnergeweld;
- Psychisch geweld, een belangrijke relationele risicofactor, omdat dit een duidelijke voorloper van fysiek geweld is.

Deze kennis zal de risicoperceptie van jongeren vergroten en hen helpen om aspecten van de verschillende vormen van relationeel geweld in een vroeg stadium bij zichzelf, hun eigen relatie of bij anderen te leren herkennen. Dat draagt uiteindelijk bij aan het voorkómen van relatiegeweld.

Tot slot is het ook belangrijk dat jongeren weten wat ze kunnen doen als ze zelf of in hun sociale kring met partnergeweld te maken krijgen. Het materiaal zal daarom verwijzen naar plekken waar jongeren meer informatie kunnen vinden en waar zij met vragen terecht kunnen.

Literatuurverwijzingen Contacten/materialen

Literatuur

- Baartman, H E M, Opvoeden kan zeer doen. Over oorzaken van kindermishandeling, hulpverlening en preventie. Utrecht: SWP 1996;
- Dijk, T. van, e.a. (1997). Huiselijk geweld: aard, omvang en hulpverlening. Den Haag: ministerie van Justitie;
- Dijk, T. van, E. Oppenhuis e.a. (2002) Huiselijk geweld onder Surinamers, Antillianen en Arubanen, Marokkanen en Turken in Nederland: aard, omvang en hulpverlening. Hilversum: Intomart;
- Dutton, D.G., S.K. Golant (1997). The Batterer: a psychological profile. New York: Basic Books;
- Foshee, Vangie Ann, Karl E. Bauman, Ximena B. Arriaga, Russell W. Helms, Gary G. Koch, and George Fletcher Linder. 1998. "An Evaluation of Safe Dates, an Adolescent Dating Violence Prevention Program." American Journal of Public Health 88:45-50;
- Foshee, Vangie Ann, Karl E. Bauman, Susan T. Ennett, George Fletcher Linder, Thad Benefield, and Chirayath Suchindran. 2004. "Assessing the Long-Term Effects of the Safe Dates Program and a Booster in Preventing and Reducing Adolescent Dating Violence Victimization and Perpetration." American Journal of Public Health 94(4):619-24;
- Foshee, Vangie Ann, Karl E. Bauman, Wendy F. Greene, Gary G. Koch, George Fletcher Linder, and James E. MacDougall. 2000. "The Safe Dates Program: 1-Year Follow-Up Results." American Journal of Public Health;
- Lewis, S., W.J. Fremouw (2001). Dating violence: A critical review of the literature. Clinical Psychology Review, 21, 105-127;
- Magdol, L. e.a. (1997). Gender difference in partner violence in a birth cohort of 21 year Olds: bridging the gap between clinical and epidemiological approaches. Journal of consulting and clinical psychology, 65, 68-78;
- Mastenbroek, S. (1995) De illusie van veiligheid. Voortekenen en ontwikkeling van geweld tegen vrouwen in relaties. Utrecht: uitgeverij Jan van Arkel;
- Oosten, N. van, Höing, M. (2004). Primaire preventie van seksueel geweld. Utrecht: TransAct;
- O'Keefe, M. (1997). Predictors of dating violence among highschool students. Journal of Interpersonal Violence, 12(4), 546-569;
- Rusbult, C.E., J.M. Martz (1995). Remaining in an abusive relationship: an investment model analysis of nonvoluntary dependence. Personality and social psychology bulletin, 21, 558-571;
- Schaik, E Van, Primaire preventie van partnergeweld onder jongeren. Literatuuronderzoek naar risicofactoren, inventarisatie en analyse van preventieprojecten, evaluatiestudie van Tiren-nie-soe, Utrecht: Transact 2005;
- Silverman, J.G., Raj, A., Mucci, L.A., & Hathaway, J.E. (2001). Dating violence against adolescent girls and associated substance use, unhealthy weight control,

	<p>sexual risk behavior, pregnancy, and suicidality. Journal of the American Medical Association, 286(5), 572-9;</p>
<p>Contacten/ licenties</p>	<ul style="list-style-type: none"> <p>• Safe Dates Ann Standing National Education Sales Manager, Hazelden Publishing and Education: Pleasant Valley Road Center City, Box 176 Center City, MN 55012-0176 Phone: (800) 328-9000 ext. 4030 Phone: (651) 213-4030 Fax: (651) 213-4793 mail: astanding@hazelden.org Web site: www.hazelden.org</p> <p>• Loving me loving you Projectleiding: GGD Nieuwe Waterweg Noord Adres: van Hogendorpstraat 501, Vlaardingen Postadres: Postbus 3051, 3130 CB Vlaardingen Telefoon: 010 - 2488080 Fax: 010 - 2488088</p> <p>Contactpersoon: Drs. Anja Bakker e-mail: a.bakker@ggdnwn.nl</p> <p>• Stay in love Trimbos-instituut Postbus 725 3500 AS Utrecht Tel: 030 297 11 00 www.trimbos.nl</p> <p>TransAct Postbus 1413 3500 BK Utrecht Tel: 030 230 66 53 www.transact.nl</p> <p>Riagg Zwolle Postbus 473 8000 AL Zwolle Tel: 038 426 94 26 www.riaggzwolle.nl</p> <p>Parnassia Lijnbaan 4 2512 VA Den Haag Tel: 070 391 78 99 www.parnassia.nl</p>